

OMMAVIY TADBIRLARDA XAVFSIZLIKNI TA'MINLASH QOIDALARINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI: QIYOSIY-HUQUQIY TAHLIL

Yunusxodjayev Olimxodja Muxtor o'g'li

*O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti magistranti,
leytenant*

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonda ommaviy tadbirlarni o'tkazish qoidalarining 2003-yildan hozirgi kungacha rivojlanishi qiyosiy-huquqiy jihatdan tahlil qilingan. Vazirlar Mahkamasining 15, 205, 559, 530 va 569-son qarorlari asosida xavfsizlikni shartnoma asosida ta'minlash mexanizmining shakllanish bosqichlari ajratilgan. Amaldagi tartibning yutuq va kamchiliklari ko'rsatilib, uni takomillashtirishga doir takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: ommaviy tadbir, jamoat xavfsizligi, shartnoma, ruxsatnoma, tashkilotchi, Milliy gvardiya, ichki ishlar organlari, pulli xizmat, favqulodda vaziyat, huquqiy tartibga solish.

Аннотация. В статье проводится сравнительно-правовой анализ развития правил проведения массовых мероприятий в Узбекистане с 2003 года по настоящее время. На основе постановлений Кабинета Министров № 15, 205, 559, 530 и 569 выделены этапы формирования механизма обеспечения безопасности на договорной основе. Показаны достижения и недостатки действующего порядка, сформулированы предложения по его совершенствованию.

Ключевые слова: массовое мероприятие, общественная безопасность, договор, разрешение, организатор, Национальная гвардия, органы внутренних дел, платные услуги, чрезвычайная ситуация, правовое регулирование.

Abstract. The article provides a comparative legal analysis of the evolution of the rules for holding mass events in Uzbekistan from 2003 to the present. Based

on Cabinet of Ministers resolutions No. 15, 205, 559, 530 and 569, the stages in the formation of the contract-based security mechanism are identified. The strengths and weaknesses of the current procedure are shown, and proposals for its improvement are made.

Keywords: *mass event, public security, contract, permit, organizer, National Guard, internal affairs bodies, paid services, emergency, legal regulation.*

So‘nggi yillarda mamlakatimizda madaniy, sport, ko‘ngilochar va boshqa ommaviy tadbirlar soni hamda ko‘lami sezilarli darajada ortdi. Xalqaro sport musobaqalari, konsertlar, festivallar va umumxalq bayramlari minglab fuqarolarni bir joyga to‘playdi. Bunday tadbirlar jamiyatning madaniy hayoti va turizm rivojiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatishi bilan birga, jamoat tartibini saqlash va fuqarolar xavfsizligini ta‘minlash nuqtai nazaridan alohida xavf manbai hisoblanadi. Olomon ichida yuzaga keladigan vahima, texnik nosozlik, yong‘in yoki huquqbuzarlik qisqa vaqt ichida ko‘plab insonlarning hayoti va sog‘lig‘iga tahdid solishi mumkin.

Shu sababli davlat ommaviy tadbirlarni tashkil etish va o‘tkazish tartibini huquqiy jihatdan batafsil tartibga solishga intiladi. O‘zbekistonda bu sohadagi asosiy normativ-huquqiy hujjat Vazirlar Mahkamasining qarori bilan tasdiqlangan Ommaviy tadbirlarni o‘tkazish qoidalarini hisoblanadi. Mazkur qoidalar 2003-yildan buyon bir necha marta tubdan qayta ko‘rib chiqildi. Har bir o‘zgarish o‘z davrining ehtiyojlarini, xavfsizlikni ta‘minlash sub’yektlari tizimidagi islohotlarni hamda xorijda sodir bo‘lgan fojiali hodisalardan chiqarilgan xulosalarni aks ettiradi.

Ushbu o‘zgarishlar orasida eng muhimlaridan biri xavfsizlikni ta‘minlashning shartnomaviy mexanizmi shakllanishi va rivojlanishidir. Unga ko‘ra, tadbir tashkilotchisi xavfsizlik choralarini ko‘rish uchun mas‘ul vakolatli davlat organi bilan shartnoma tuzadi va ko‘rsatilgan xizmatlar haqini to‘laydi. Bu yondashuv davlat byudjeti yukini kamaytirish, tadbir tashkilotchisining mas‘uliyatini oshirish va xavfsizlik choralarini tadbir xususiyatiga moslashtirish imkonini beradi.

Ommaviy tadbirlar xavfsizligi masalasining dolzarbligi xorijiy tajribada ham yaqqol namoyon bo‘lmoqda. 2022-yilda Indoneziyaning Malang shahridagi

Kanjuruxan stadionida va Janubiy Koreyaning Seul shahridagi It'evon tumanida sodir bo'lgan fojialar yuzlab insonlarning halok bo'lishiga olib keldi. Bu hodisalar xavfsizlikni ta'minlashda tadbir tashkilotchisi, ob'yekt ma'muriyati va davlat organlari o'rtasida mas'uliyat aniq taqsimlanmaganligi og'ir oqibatlariga olib kelishini ko'rsatdi. Shu ma'noda, tashkilotchi va vakolatli organlar o'rtasidagi munosabatlarni shartnoma orqali aniq belgilash nafaqat moliyaviy, balki bevosita xavfsizlik ahamiyatiga ham ega.

Maqolaning maqsadi – ommaviy tadbirlarni o'tkazish qoidalarining 2003-yildan hozirgi kungacha bo'lgan rivojlanishini qiyosiy-huquqiy tahlil qilish, xavfsizlikni shartnoma asosida ta'minlash mexanizmining shakllanish bosqichlarini aniqlash va amaldagi tartibni takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Bu masala keyingi yillarda xalqaro miqyosda ham jiddiy muhokama qilinmoqda. M. Haghani va hammualliflari 2023-yilda olomon xavfsizligini “shveysar pishlog'i” modeli orqali tushuntirishni taklif qilgan: rejalashtirish, ob'yekt loyihasi, tashkilotchi, polisiya va tibbiy xizmat – bularning har biri alohida himoya qatlami bo'lib, har birida o'z “teshiklari” bor. Fojia odatda bir necha qatlamdagi kamchiliklar bir chiziqqa tushib qolganda ro'y beradi [1]. K. Felisiani va hammualliflari esa matbuot xabarlarini tahlil qilib, olomon bilan bog'liq baxtsiz hodisalar dunyo bo'yicha kamaymayotganini ko'rsatgan [2].

Milliy manbalarda ham bu mavzuga e'tibor ortdi. 2023-yilgi o'zgartishlar sharhlarida alohida va ikkinchi toifadagi tadbirlarda xavfsizlik ichki ishlar organlari, birinchi toifadagilarida esa Milliy gvardiya zimmasiga yuklatilgani alohida ta'kidlanadi [3]. Ichki ishlar organlarining tadbirdan oldingi, tadbir vaqtidagi va undan keyingi vazifalarini tahlil qilgan mualliflar esa ularning Milliy gvardiya bilan hamkorligini asosiy masala sifatida ko'rsatadi [4]. Ammo qoidalar rivojini aynan shartnoma mexanizmi nuqtai nazaridan kuzatgan ishlar hali kam.

Shuningdek, ilmiy adabiyotlarda ommaviy tadbirlar xavfsizligini ta'minlashda “xavfga asoslangan yondashuv” (risk-based approach) keng targ'ib

qilinmoqda. Bu yondashuvga ko'ra, xavfsizlik choralari hajmi va ularga sarflanadigan resurslar barcha tadbirlar uchun bir xil emas, balki har bir tadbirning xususiyatlari va xavf darajasidan kelib chiqib belgilanadi [1]. Milliy qonunchilikda ob'yektlarni toifalarga ajratish va ishchi guruh tomonidan ob'yektni oldindan tekshirish amaliyoti aynan shu yondashuvning elementlari hisoblanadi.

Maqolada asosan quyidagi hujjatlarga tayanildi: O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi, Vazirlar Mahkamasining 2003-yil 13-yanvardagi 15-son [5], 2014-yil 29-iyuldagi 205-son [6], 2023-yil 6-oktabrdagi 530-son [7] va 2024-yil 12-sentabrdagi 569-son [8] qarorlari, shuningdek Prezidentning 2021-yil 29-noyabrdagi PF-27-son Farmoni bilan tasdiqlangan Jamoat xavfsizligi konsepsiyasi [9].

Tahlilga kirishishdan oldin "ommaviy tadbir" tushunchasining mazmuniga to'xtalish lozim. Qoidalarda ommaviy tadbir deganda madaniy-ma'rifiy, sport, ko'ngilochar va boshqa maqsadlarda ochiq yoki yopiq joylarda fuqarolarning uyushgan holda to'planishi tushuniladi. Mazkur tushunchaning asosiy belgilari sifatida ishtirokchilar sonining ko'pligi, tadbirning oldindan rejalashtirilganligi, muayyan tashkilotchining mavjudligi va maxsus joyda o'tkazilishini ajratish mumkin. Aynan tashkilotchining mavjudligi xavfsizlik masalasida mas'uliyatni aniq shaxsga yuklash va u bilan shartnoma tuzish imkonini beradi. Tashkilotchisi bo'lmagan stixiyali to'planishlarda esa xavfsizlik to'liq davlat organlari zimmasida qoladi.

Shuningdek, tadbirlar o'z ahamiyatiga ko'ra xalqaro, umumdavlat, hududiy va mahalliy tadbirlarga ajratiladi. Bu tasniflash ruxsatnoma beruvchi organi aniqlash, xavfsizlik choralari hajmini belgilash va, pirovardida, shartnoma shartlarini shakllantirishda muhim o'rin tutadi.

O'rganilgan normativ-huquqiy hujjatlar tahlili asosida ommaviy tadbirlarda xavfsizlikni ta'minlash qoidalarining rivojlanishida to'rtta asosiy bosqichni ajratish mumkin.

Birinchi bosqich (2003–2014-yillar). Bu bosqich Vazirlar Mahkamasining 2003-yil 13-yanvardagi "Ommaviy tadbirlarni o'tkazish qoidalarini tasdiqlash

to‘g‘risida”gi 15-son qarori bilan boshlandi [5]. Ushbu hujjat ommaviy tadbirlarni o‘tkazishga ruxsatnoma berish tartibini ularning ahamiyatiga qarab belgilagan. Xalqaro va umumdavlat ahamiyatiga ega tadbirlarga ruxsatnoma Vazirlar Mahkamasi bilan kelishgan holda viloyat hokimliklari tomonidan, tuman (shahar) ahamiyatidagi tadbirlarga esa tuman (shahar) hokimliklari tomonidan berilgan.

Xavfsizlikni moliyalashtirish masalasida 15-son qaror aralash modelni joriy etgan. Qoidalarining 8-bandiga ko‘ra, jamoat tartibini muhofaza qilish va xavfsizlikni ta‘minlash ichki ishlar organlari tomonidan byudjet mablag‘lari hisobidan, shuningdek ayrim tadbirlar bo‘yicha pulli-shartnoma asosida amalga oshirilgan. Muhimi, ichki ishlar hududiy organlari xizmatlarining haqi tomonlarning kelishuviga ko‘ra belgilangan. Tashkilotchi zimmasiga esa ichki ishlar organlari bilan shartnoma tuzish va unga muvofiq mablag‘ ajratish majburiyati yuklangan. Bundan tashqari, tashkilotchi bildirishnomasiga xavfsizlikni ta‘minlash uchun ajratilayotgan mablag‘lar ko‘rsatilgan holda tadbir dasturi ilova qilinishi lozim bo‘lgan [5].

Demak, shartnomaviy mexanizm ilk bor aynan shu davrda huquqiy jihatdan mustahkamlangan. Biroq bu bosqichda shartnomaning mazmuni, narxni hisoblash tartibi va taraflarning javobgarligi batafsil belgilanmagan, xizmat haqi esa faqat kelishuv asosida aniqlangan. Bu esa amaliyotda turli yondashuvlar va noaniqliklarga sabab bo‘lgan.

Ikkinchi bosqich (2014–2019-yillar). Vazirlar Mahkamasining 2014-yil 29-iyuldagi “Ommaviy tadbirlarni tashkil etish va o‘tkazish tartibini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 205-son qarori qabul qilinishi bilan 15-son qaror o‘z kuchini yo‘qotdi [6]. Yangi qoidalar tizimli va batafsilroq yondashuvni joriy etdi.

Eng muhim yangiliklardan biri – ommaviy tadbirlar o‘tkaziladigan ob‘yektlarni toifalarga ajratishdir. Birinchi toifadagi ob‘yektlar ro‘yxati hududiy hokimliklar taklifiga ko‘ra Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanadi, ikkinchi toifadagi ob‘yektlar ro‘yxati esa hududiy darajada belgilanadi [6]. Bu yondashuv

ob'yektning sig'imi va xavf darajasiga qarab turli talablar qo'yish imkonini berdi. Shuningdek, Prezident yoki Vazirlar Mahkamasi qarorlari bilan belgilangan tadbirlar uchun ruxsatnoma olish talab etilmasligi belgilandi.

Shartnomaviy mexanizm nuqtai nazaridan 205-son qarorning dastlabki tahriridagi eng ahamiyatli qoida shundan iborat ediki, tadbirni o'tkazish uchun ruxsatnoma ichki ishlar organlari bilan xavfsizlikni ta'minlash to'g'risida shartnoma tuzilgandan keyingina berilgan. Boshqacha aytganda, shartnoma ruxsatnoma olishning majburiy shartiga aylantirildi. Bu tashkilotchining xavfsizlik masalasiga e'tiborsizlik qilish ehtimolini sezilarli darajada kamaytirdi. Bundan tashqari, tadbir o'tkaziladigan ob'yektni o'rganuvchi ishchi guruh instituti joriy etildi.

Uchinchi bosqich (2019–2023-yillar). Bu bosqich xavfsizlikni ta'minlash sub'yektlari tizimidagi islohotlar bilan bog'liq. Milliy gvardiyaning vakolatlari kengayishi, xususan, qo'riqlash xizmatining uning tasarrufiga o'tkazilishi natijasida ommaviy tadbirlar xavfsizligini ta'minlashda ham Milliy gvardiyaning roli ortdi. Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 4-iyuldagi 559-son qarori bilan qoidalarga tegishli o'zgartishlar kiritilib, xavfsizlik choralari ko'rish bo'yicha majburiyatlar ichki ishlar organlari va Milliy gvardiya bo'linmalari o'rtasida taqsimlandi [10].

Natijada qoidalarda pulli xizmat ko'rsatishning aniq tartibi mustahkamlandi. Amaldagi tahrirga ko'ra, tashkilotchi Milliy gvardiyaning hududiy bo'linmalari yoki hududiy ichki ishlar organlari bilan fuqarolar xavfsizligini ta'minlash va jamoat tartibini saqlash to'g'risida shartnoma tuzishi hamda shartnoma shartlari o'z vaqtida bajarilishini ta'minlashi shart [6]. O'z navbatida, tashkilotchi shartnoma shartlariga muvofiq kuch va texnik vositalar ajratilishini talab qilish huquqiga ega. Shu tariqa shartnoma ikki tomonlama huquq va majburiyatlarni belgilovchi to'laqonli huquqiy vosita sifatida shakllandi.

To'rtinchi bosqich (2023-yildan hozirgi kungacha). Bu bosqich nazorat mexanizmlarini kuchaytirish va favqulodda vaziyatlarning oldini olishga qaratilgan. Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 6-oktabrdagi 530-son qarori bilan qoidalarga kiritilgan o'zgartishlarga ko'ra, ommaviy tadbirlarni tashkil qilish va o'tkazish

tartibiga rioya etilishini nazorat qilish vakolatli organ huzurida tuziladigan komissiyalar tomonidan amalga oshiriladi [7]. Ushbu hujjat bilan Milliy gvardiya hamda Ichki ishlar vazirligining vazifalari, huquq va majburiyatlari aniqlashtirildi.

Ushbu bosqichning eng so'nggi va muhim hujjati Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 12-sentabrdagi "Ommaviy tadbirlarni o'tkazishda fuqarolarning xavfsizligini ta'minlash, jamoat tartibini saqlash va yuzaga kelishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlarning oldini olishga doir chora-tadbirlarni kuchaytirish to'g'risida"gi 569-son qarori bo'lib, u 2024-yil 13-sentabrdan kuchga kirdi [8]. Qarorda ayrim tadbirlarda ishtirokchilar tomonidan jamoat xavfsizligiga xavf soluvchi xatti-harakatlar ko'payayotgani uning qabul qilinish sababi sifatida qayd etilgan [11]. Hujjat bir qator yangiliklarni joriy etdi.

Avvalo, ishchi guruh ob'yektni tekshirishda nafaqat ob-havo sharoitlarini, balki xavfli tabiiy hodisalar va texnogen avariylar ehtimolini ham inobatga olishi shart.

Bundan tashqari, tashkilotchi favqulodda vaziyatlarning oldini olish choralarini ko'rishi, tahdid mavjud bo'lganda fuqarolar evakuasiyasini samarali tashkil etish sharoitlarini yaratishi lozim.

Shuningdek, tadbirga tashrif buyuruvchilar vahima ko'tarmasligi va evakuasiyaga doir ichki ishlar organlari, Milliy gvardiya va Favqulodda vaziyatlar vazirligining qonuniy talablarini bajarishi shart.

Navbatdagi masala – ichki ishlar organlari va Milliy gvardiya zimmasiga tadbir o'tkaziladigan ob'yektga borish va kirish joylarida transport harakatini cheklovchi fizik to'siqlar o'rnatish majburiyati yuklandi.

Nihoyat, ruxsatnoma mazmuni favqulodda vaziyatlarni bartaraf etish uchun texnik va maxsus vositalar mavjudligini ta'minlash tashkilotchining majburiyati ekanligi to'g'risidagi talab bilan to'ldirildi [8].

Qoidalarining rivojlanishini tahlil qilishda xavfsizlik xizmatlari ko'rsatish to'g'risidagi shartnomaning huquqiy tabiatini aniqlash muhim ahamiyatga ega. Bir tomondan, bu shartnoma pulli xizmat ko'rsatish shartnomasining belgilariga ega:

tashkilotchi buyurtmachi sifatida xizmat haqini to'laydi, vakolatli organ esa ijrochi sifatida belgilangan kuch va vositalarni ajratadi. Ikkinchi tomondan, jamoat tartibini saqlash davlatning hokimiyat funksiyasi hisoblanadi va uning mazmuni qonun hujjatlari bilan belgilanadi, taraflarning xohish-irodasiga bog'liq bo'lmaydi.

Shu sababli mazkur shartnomani aralash, ya'ni ommaviy-huquqiy va fuqaroviy-huquqiy belgilarni o'zida mujassam etgan shartnoma sifatida tavsiflash maqsadga muvofiq. Uning predmeti – tadbirni o'tkazishda fuqarolar xavfsizligini ta'minlash va jamoat tartibini saqlash bo'yicha xizmatlar bo'lsa, ijrochi tomonidan ko'riladigan choralar hajmi va tartibi bir tomonlama hokimiyat ko'rsatmalari, xizmat nizomlari va ruxsatnoma talablari bilan belgilanadi. Bunday aralash tabiat amaliyotda javobgarlik masalasida noaniqliklarni keltirib chiqaradi: masalan, xizmat sifatsiz ko'rsatilgan hollarda tashkilotchi qanday huquqiy himoya vositalaridan foydalanishi mumkinligi qoidalarda aniq ko'rsatilmagan.

Mazkur masalani hal etishda shartnomaning muhim shartlarini normativ darajada belgilash zarur. Bizningcha, bunday shartlarga shartnoma predmeti, tadbirning toifasi va ishtirokchilarning taxminiy soni, ajratiladigan shaxsiy tarkib va texnik vositalar miqdori, xizmat ko'rsatish vaqti, xizmat haqi va uni to'lash tartibi, taraflarning huquq va majburiyatlari hamda ularning javobgarligi kirishi lozim.

Tahlil natijalarini umumlashtirish maqsadida turli bosqichlardagi asosiy yondashuvlar 1-jadvalda qiyosiy tarzda keltirildi.

1-jadval

Ommaviy tadbirlarda xavfsizlikni ta'minlash qoidalarining qiyosiy tahlili

Mezon	15-son (2003)	qaror	205-son (2014–2019)	qaror	Amaldagi tahrir (2023–2024)
Xavfsizlik sub'yekti	Ichki organlari	ishlar	Ichki organlari	ishlar	Milliy gvardiya va ichki ishlar organlari

Mezon	15-son qaror (2003)	205-son qaror (2014–2019)	Amaldagi tahrir (2023–2024)
Moliyalashtirish	Byudjet va pulli-shartnoma asosi	Shartnoma asosida	Pulli xizmat ko'rsatish tartibi asosida
Shartnomaning o'рни	Tashkilotchi majburiyati, narx kelishuv asosida	Ruxsatnoma olishning sharti	Ikki tomonlama huquq va majburiyatlar manbai
Ob'yektlar toifasi	Belgilanmagan	Birinchi va ikkinchi toifa	Toifalar aniqlashtirilgan
Nazorat	Hokimliklar	Hokimliklar va ishchi guruh	Vakolatli organ huzuridagi komissiyalar
Favqulodda vaziyatlar	Umumiy tarzda	Umumiy tarzda	Evakuasiya, to'siqlar, texnik vositalar bo'yicha aniq talablar

Qoidalarining rivojlanishida yana bir muhim tendensiya – tadbirga tashrif buyuruvchilarning huquq va majburiyatlariga e'tibor kuchayganligidir. Dastlabki tahrirlarda asosiy e'tibor tashkilotchi va huquqni muhofaza qiluvchi organlar zimmasidagi majburiyatlarga qaratilgan bo'lsa, 2024-yilgi o'zgartishlar bilan ishtirokchilarning favqulodda vaziyatlardagi xatti-harakatlariga doir talablar ham belgilandi. Bu xavfsizlikni ta'minlash jarayoniga barcha sub'yektlarni jalb etuvchi kompleks yondashuvdan dalolat beradi. Chunki olomon xavfsizligi ko'p jihatdan ishtirokchilarning intizomi va ularga o'z vaqtida yetkazilgan aniq ma'lumotlarga bog'liq.

Ob'yekt ma'muriyatining rolini kuchaytirish ham shu tendensiyaning davomidir. Amaldagi qoidalarga ko'ra, ob'yekt ma'muriyati mahalliy radiotranslyasiya tarmog'i orqali ishtirokchilarga evakuasiya tartibi va yo'llari haqida e'lon qilishi, vahimaning oldini olishga qaratilgan murojaat matnini oldindan tayyorlashi va zarur holda uni fuqarolarga yetkazishi shart [8]. Shu tariqa xavfsizlikni ta'minlash tizimi davlat organlari, tashkilotchi, ob'yekt ma'muriyati va ishtirokchilardan iborat to'rt bo'g'inli tuzilmaga aylanmoqda. Bu tuzilmada shartnoma tashkilotchi va davlat organlari o'rtasidagi munosabatlarni biriktiruvchi asosiy vosita vazifasini bajaradi.

Aytish kerakki, qoidalarga tez-tez o'zgartish kiritilishi, bir tomondan, huquqiy tartibga solishning zamon talablariga moslashuvchanligini ko'rsatsa, ikkinchi tomondan, tadbir tashkilotchilari uchun amaldagi talablarni kuzatib borish va ularga rioya etishni murakkablashtiradi. Shu bois sohadagi normalarni yagona, barqaror va tushunarli hujjatda jamlash zarurati paydo bo'lmoqda.

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, qoidalar umumiy tartibdan batafsil va tizimli tartibga solishga tomon rivojlangan. Xavfsizlikni ta'minlashning shartnomaviy mexanizmi dastlab ixtiyoriy kelishuv xarakteriga ega bo'lgan bo'lsa, keyinchalik ruxsatnoma olishning majburiy shartiga, hozirgi kunda esa taraflarning o'zaro huquq va majburiyatlarini belgilovchi asosiy huquqiy vositaga aylandi.

Shu bilan birga, tahlil amaldagi tartibda ayrim hal etilmagan masalalar mavjudligini ko'rsatdi. Birinchidan, soha asosan Hukumat qarorlari darajasida tartibga solinadi, ommaviy tadbirlar xavfsizligiga bag'ishlangan alohida qonun mavjud emas. Ichki ishlar vazirligi 2019-yilda "O'zbekiston Respublikasida ommaviy tadbirlarni o'tkazish to'g'risida"gi qonun loyihasini muhokamaga qo'ygan edi, biroq soha hanuzgacha asosan Vazirlar Mahkamasi qarorlari bilan tartibga solinib kelmoqda. Vaholanki, bu masala fuqarolarning konstitusiyaviy huquqlari, jumladan, yig'ilishlar erkinligi va xavfsizlik huquqi bilan bevosita bog'liq. Ikkinchidan, xavfsizlik xizmatlari narxini hisoblash metodikasi ochiq e'lon qilinmagan, bu esa tashkilotchilar uchun xarajatlarni oldindan rejalashtirishni

qiyinlashtiradi. Uchinchidan, xavfsizlik xizmatlari ko'rsatish bo'yicha namunaviy shartnoma shakli normativ darajada tasdiqlanmagan. To'rtinchidan, shartnoma majburiyatlari bajarilmaganligi uchun taraflarning javobgarligi qoidalarda yetarlicha aniq belgilanmagan.

Jamoat xavfsizligi konsepsiyasida jamoat xavfsizligini ta'minlashda ilg'or xorijiy va milliy tajribalarga tayanish, aholini har qanday tahdidlardan kafolatli himoya qilish vazifasi belgilangan [9]. Ushbu vazifani ommaviy tadbirlar sohasida amalga oshirish uchun mavjud kamchiliklarni bartaraf etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Amaliyotga nazar tashlasak, qoidalaridagi o'zgarishlar ko'pincha tashkilotchilar uchun kutilmagan bo'lib chiqadi. Ayniqsa, viloyatlarda faoliyat yurituvchi kichik tashkilotchilar har bir yangi tahrirni o'z vaqtida kuzatib bora olmaydi. Natijada ruxsatnoma olish uchun hujjatlar kech topshiriladi, shartnoma esa tadbirdan bir-ikki kun oldin shoshilinch tuziladi. Bunday sharoitda xavfsizlik choralarini puxta rejalashtirish qiyinlashadi, ishchi guruh esa obyektini har tomonlama o'rganishga ulgurmay qoladi.

Yana bir jiddiy masala – xizmat haqining qanday hisoblanishi tashkilotchi uchun noaniqligicha qolayotganidir. Bir xil hajmdagi ikki tadbir uchun turli hududlarda turlicha summa taklif qilinishi mumkin. Bu, o'z navbatida, shartnoma tomonlari o'rtasida ishonchsizlik tug'diradi va ayrim tashkilotchilarni tadbirni rasmiy ruxsatsiz, "kichik yig'ilish" ko'rinishida o'tkazishga undashi ehtimoldan xoli emas. Aynan shu sababli tariflarning ochiqligi faqat iqtisodiy emas, balki xavfsizlik masalasi hamdir: tushunarli va adolatli tartib tashkilotchini qonun doirasida harakat qilishga rag'batlantiradi.

Qoidalarining keyingi rivojida xorijdagi so'nggi fojialardan chiqarilgan saboqlarni ham hisobga olish zarur. 2022-yilda Seul va Malangda yuz bergan hodisalar shuni ko'rsatdiki, xavf faqat stadion ichida emas, balki unga olib boruvchi ko'chalar, metro bekatlari va tadbir tugaganidan keyingi tarqalish jarayonida ham

yuzaga keladi. Shu bois shartnoma predmetiga obyekt atrofidagi hudud va tadbirdan keyingi bosqich ham aniq kiritilishi lozim.

Qoidalarni takomillashtirishda tadbir ishtirokchisining huquqlarini ham unutmaslik kerak. Hozirgi tahrirda ishtirokchilarning majburiyatlari ancha batafsil yozilgan, lekin ularning xavfsiz muhitga, aniq ma'lumot olishga va yetkazilgan zarar qoplanishiga bo'lgan huquqlari alohida ko'rsatilmagan. Holbuki, tashkilotchi bilan davlat organlari o'rtasidagi shartnoma pirovardida aynan shu insonlarning xavfsizligi uchun tuziladi. Ishtirokchi huquqlarining qoidalarda aniq mustahkamlanishi shartnoma bajarilishini jamoatchilik nazorati ostiga olishga ham yordam beradi. Masalan, tadbirdan keyin ishtirokchilar fikrini o'rganish, shikoyatlarni qabul qilish va ko'rib chiqish tartibi belgilansa, tashkilotchi ham, xizmat ko'rsatgan organ ham o'z faoliyatiga tanqidiy qarashga majbur bo'ladi. Bu esa keyingi tadbirlarni yanada xavfsiz o'tkazish uchun real asos yaratadi.

Shuni ham aytish kerakki, qoidalarning har bir yangi tahririda asosiy e'tibor ko'proq ruxsat berish va nazorat tartibiga qaratilgan, shartnomaning o'zi esa ikkinchi darajali masala sifatida qolib kelgan. Vaholanki, aynan shartnoma tashkilotchi va davlat organlari o'rtasidagi kundalik munosabatlarni belgilaydi. Shartnomaning namunaviy shakli, uning muhim shartlari va tomonlarning javobgarligi qoidalarda aniq ko'rsatilmagan ekan, amaliyotda har bir hudud o'z yondashuvini qo'llashda davom etadi. Bu esa yagona huquqiy makon tamoyiliga mos kelmaydi va tashkilotchilar uchun ortiqcha noaniqlik tug'diradi.

Yuqoridagi tahlildan bir necha xulosa chiqarish mumkin. O'zbekistonda ommaviy tadbirlarda xavfsizlikni ta'minlash qoidalari 2003-yildan hozirgi kungacha to'rt bosqichda rivojlandi. Ushbu jarayonda shartnomaviy mexanizm ixtiyoriy kelishuvdan majburiy va tizimli huquqiy institutga aylandi. Xavfsizlikni ta'minlash sub'yektlari doirasi kengaydi, nazorat mexanizmlari kuchaytirildi, favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik talablari aniqlashtirildi.

Fikrimizcha, amaldagi tartibni takomillashtirish uchun quyidagilarga e'tibor qaratish lozim.

Albatta, har qanday yangi qoida amaliyotda sinovdan o'tgandagina o'zining haqiqiy samarasini ko'rsatadi. Shu bois quyidagi takliflarni ham avval bir nechta hududda sinab ko'rish, so'ngra natijalariga qarab butun respublika bo'yicha joriy etish to'g'ri bo'ladi.

Avvalo, "Ommaviy tadbirlar xavfsizligi to'g'risida"gi alohida qonun qabul qilish va unda tashkilotchi, ob'yekt ma'muriyati, Milliy gvardiya va ichki ishlar organlarining huquq va majburiyatlarini qonun darajasida mustahkamlash.

Bundan tashqari, ommaviy tadbirlarda xavfsizlik xizmatlari narxini hisoblash metodikasini ishlab chiqib, uni ochiq e'lon qilish, bunda tadbirning toifasi, ishtirokchilar soni, davomiyligi va xavf darajasini asosiy mezon sifatida belgilash.

Shuningdek, xavfsizlik xizmatlari ko'rsatish bo'yicha namunaviy shartnoma shaklini Hukumat qarori bilan tasdiqlash va unda taraflarning javobgarligini aniq belgilash.

Navbatdagi masala – ruxsatnoma olish va shartnoma tuzish jarayonlarini yagona elektron platforma orqali amalga oshirish imkoniyatini yaratish.

Nihoyat, yirik ommaviy tadbirlar tashkilotchilarining fuqarolik javobgarligini majburiy sug'urta qilish tizimini joriy etish masalasini ko'rib chiqish.

Ushbu takliflarning amalga oshirilishi ommaviy tadbirlarda jamoat xavfsizligini ta'minlash tizimining shaffofligi va samaradorligini oshirishga, tashkilotchilar hamda davlat organlari o'rtasidagi munosabatlarni aniq va ishonchli huquqiy asosga qo'yishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Haghani M., Coughlan M., Crabb B., et al. A roadmap for the future of crowd safety research and practice: Introducing the Swiss Cheese Model of Crowd Safety and the imperative of a Vision Zero target // Safety Science. – 2023. – Vol. 168. – 106292. DOI: 10.1016/j.ssci.2023.106292
2. Feliciani C., Corbetta A., Haghani M., Nishinari K. Trends in crowd accidents based on an analysis of press reports // Safety Science. – 2023. – Vol. 164. – 106174. DOI: 10.1016/j.ssci.2023.106174

3. O‘zbekistonda ommaviy tadbirlar toifalari aniqlashtirildi // Daryo.uz. – 2023-yil 10-oktabr. URL: <https://daryo.uz/2023/10/10/ozbekistonda-ommaviy-tadbirlar-toifalari-aniqlashtirildi>
4. Ommaviy tadbirlarni tashkil etish jarayonida jamoat xavfsizligini ta’minlash faoliyati: ichki ishlar organlari vazifalari tahlili misolida // Zenodo. – 2026. URL: <https://zenodo.org/records/21611715>
5. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Ommaviy tadbirlarni o‘tkazish qoidalarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 2003-yil 13-yanvardagi 15-son qarori // O‘zbekiston Respublikasi QT, 2003 y., 1-son, 6-modda. URL: <https://lex.uz/docs/242865>
6. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Ommaviy tadbirlarni tashkil etish va o‘tkazish tartibini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2014-yil 29-iyuldagi 205-son qarori (2024-yil 12-sentabrdagi tahrirda). URL: <https://lex.uz/docs/2438871>
7. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Ommaviy tadbirlarni o‘tkazishda fuqarolar xavfsizligini ta’minlash hamda jamoat tartibini saqlash tizimi takomillashtirilishi munosabati bilan O‘zbekiston Respublikasi Hukumatining ayrim qarorlariga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida”gi 2023-yil 6-oktabrdagi 530-son qarori. URL: <https://lex.uz/docs/6629448>
8. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Ommaviy tadbirlarni o‘tkazishda fuqarolarning xavfsizligini ta’minlash, jamoat tartibini saqlash va yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan favqulodda vaziyatlarning oldini olishga doir chora-tadbirlarni kuchaytirish to‘g‘risida”gi 2024-yil 12-sentabrdagi 569-son qarori. URL: <https://lex.uz/pdfs/7102947>
9. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasi jamoat xavfsizligi konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2021-yil 29-noyabrdagi PF-27-son Farmoni. URL: <https://lex.uz/docs/5749291>

10. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 4-iyuldagi 559-son qarori (205-son qarorga o'zgartishlar kiritish haqida). URL: <https://lex.uz>

11. Ommaviy tadbirlarni o'tkazish qoidalariga o'zgartirishlar kiritildi // Gazeta.uz. – 2024-yil 16-sentabr. URL: <https://www.gazeta.uz/oz/2024/09/16/mass-events/>